

dr. E. Schroten

'1984'

Origineel is het niet, maar het ligt wel voor de hand om in de column van dit januarinummer stil te staan bij *Orwells 1984*. Nu is het niet mijn bedoeling een soort boekbespreking te schrijven. Ik zou de titel van zijn bekende boek willen gebruiken als een aanleiding tot bezinning over een toekomst die eigenlijk al begonnen is. Het jaartal 1984 neem ik als een symbool. Het is een symbool van een nieuw tijdperk dat we zijn binnengegaan, al realiseren we ons dat wellicht niet voldoende.

Het is de tijd van chip en computer, van kernenergie en genetische technologie, van de mondialisering van de politieke problemen en de tanende invloed van Europa (dus zeker ook van Nederland), van de emancipatie van de vrouw, van secularisatie en pluralisme op het gebied van godsdienst en moraal, om enkele ingrijpende zaken te noemen.

Veel mensen maken zich grote zorgen over '1984' en ik zal de laatste zijn om te zeggen dat daar geen reden voor is. Deze zorgen, gevoegd bij de economische malaise van het ogenblik en de demoraliserende gevolgen daarvan in veler privé-bestaan, vormen een goede voedingsbodem voor cynisme en doemdenken en voor een grondig wantrouwen ten opzichte van 'de politiek'.

Zulk wantrouwen wordt door een boek als dat van Orwell nog versterkt. Immers in *1984* wordt de overheid gekarakteriseerd als 'Big Brother', als het alziend oog dat privacy onmogelijk maakt, als de albedil die de menselijke vrijheid ver-

stikt. De overheid wordt zodoende een bedreiging voor de humaniteit. Niet bepaald een toekomst om verlangend naar uit te kijken dus! Daarom is het hier misschien de plaats om erop te wijzen dat Orwell, zoals ik ergens las, zijn boek schreef als een waarschuwing en niet als een voorspelling. Hij zag 'Big Brother' & Co. niet als een Noodlot dat met ijzeren wetmatigheid op ons afkomt, maar hij wilde waarschuwen voor bepaalde tendenzen, die hij in die tijd (1948!) in de samenleving meende te onderkennen. Orwell schetst een schrikbeeld. Daarnaast zou ik hier een ander, hoopvoller beeld voor het functioneren van de overheid willen leggen. Het bestaat van oudsher in de traditie van het christendom en het is de moeite waard meegenomen te worden '1984' in. Ik bedoel het beeld van de overheid als 'dienaressen Gods'. Het is afkomstig van de apostel Paulus en het woord dat hij er in zijn Romeinenbrief voor gebruikt is hetzelfde als wat wij nu nog kennen in een kerkelijk ambt, nl. 'diaken'. Dat ambt had al in Paulus' dagen een liturgisch aspect (het dienen aan tafel bij eucharistie en liefdemaaltijd) en een sociaal aspect (de zorg voor de behoeftigen). Maar, 'Big Brother' moge een schrikbeeld zijn, is 'dienaressen Gods' niet een ergerlijk anachronisme in '1984'? Wat moet je daar nu mee aan in een geseculariseerde, pluriforme samenleving, waarin de economie de 'koningin der wetenschappen' geworden is? Toch, ik zei het al eerder, lijkt het beeld me erg waarde-

vol. Laten we bovendien niet vergeten dat Paulus het gebruikt in zijn brief aan de gemeente van Rome, waar nu niet bepaald een christelijke overheid zetelde!

De overheid als 'dienaressen Gods', wat betekent dat? Wel, wij belijden dat God de Schepper is, d.w.z. de kosmos maakt en de chaos bedwingt, en dat Hij zijn schepping bedoelt als leefmilieu voor mens en dier. Wij belijden ook dat God Verlosser is en in Christus heilzaam en reddend nabij is in nood, solidair is en perspectief biedt op een herschape[n] werkelijkheid.

Nu is de overheid niet God. Misschien is het wel de grootste verzoeking voor de overheid te denken dat ze God is. In Paulus' dagen dachten ze dat van de keizer van Rome. Nee, de overheid is 'dienaressen Gods' en dan gaat het er niet om wat de overheid gelooft, maar om hoe ze heeft te functioneren, ook in een neutrale staat en juist als de economie 'koningin der wetenschappen' is geworden. Ze heeft in het licht van het geloof tot taak '..... to make and to keep human life human' (om een uitdrukking van de ethicus Paul Lehmann wat uit z'n verband te halen). Zij is er voor de leefbaarheid van het bestaan, met name ook van de persoonlijke sfeer. Niet om 'Big Brother' te spelen is ze er, niet als bedreiging van de humaniteit, maar als hoedster van de menselijke maat. Daarbij wijst het woord 'diaken' heel duidelijk in de richting van een sociaal gezicht. '1984' is al begonnen en er is reden tot

dr. E. Schrotten

zorg, zeker. Maar wij geloven niet in het Noodlot. Bovendien is het eenzijdig om alleen maar oog te hebben voor de negatieve tendenzen in de samenleving. Ik zou zeggen: '1984' betekent een geweldige uitdaging aan onze inzet, creativiteit en waakzaamheid. Orwells schrikbeeld bleek bedoeld als waarschuwing en een gewaarschuwd mens telt voor twee. Er is werk aan de winkel, zeker voor 'de politiek'! En daarbij stel ik voor dat oude beeld van Paulus toch maar mee te nemen naar de nieuwe tijd. Immers in twee woorden is daarin de diepste zin van het politieke bedrijf aangeduid.

